

Végh Ferenc ny. vezérezredes:

NEMZETKÖZI SZAKIRODALMI SZEMLE

MILYEN LEGYEN A JÖVŐ KATONAI STRATÉGÁJA?

Steven Metz: *The Future of Strategic Leadership. Parameters*, 50(2) Summer 2020, 61–67. https://ssi.armywarcollege.edu/wp-content/uploads/2020/05/Parameters_50-2_Summer-2020_Metz.pdf (Letöltés időpontja: 2020. 06. 10.)

A tanulmány szerzője, dr. Steven Metz – az USA Szárazföldi Haderő Vezérkari Akadémiája Stratégiai Tanulmányok Intézetének vezető kutatója és a Quincy Intézet külsős munkatársa – a stratégiai vezetés jövőjéről írt munkájában.

Tanulmányának alapvetése, hogy az amerikai katonai stratégáknak ki kell lépniük a 20. századi ipari stílusú vezetési modellből, és át kell venniük a vállalkozói szellem alapuló modellt. A szerző a biztonsági környezet, a szervezeti felépítés, illetve a szervezeti kultúra és etika területén vizsgálja a jövő stratégiai vezetőinek képességeit, szerepét.

Metz professzor érvényesnek tartja Carl von Clausewitznek a háborúról szóló híres mondását – a háború természetéből adódóan tartós, jellegéből adódóan változó – a katonai stratégiai vezetésre is, amely következetes, ám egyúttal állandóan változik. A stratégiai vezetés változó természete a stratégiák hagyományos módszereinek változását jelenti, s Metz professzor úgy véli, a jelenlegi stratégiai vezetés már nem feltétlenül lesz megfelelő a jövőben. A stratégiai vezetés tartós jellege ott érhető tetten, hogy elődjeikhez hasonlóan a jövőbeli stratégiai vezetőknek is biztosítaniuk kell szervezetek hatékony működését az alapvető háborús műveletekben; meg kell teremteniük és fenn kell tartaniuk a hatékony, etikus szervezeti kultúrát; horizontálisan kell gondolkodniuk – különféle tevékenységeket és szervezeteket integrálva –, és vertikálisan is – a hosszú távú jövő megtervezését, valamint a második és harmadik rendbeli hatások figyelembevételét illetően –, miközben a közeljövőbeli kérdésekkel és kihívásokkal is foglalkozniuk kell.

Azonban a stratégiai vezetés változik, és az ezt formáló evolúciós erők hatalmasok, intenzívek és összetettek. Így a stratégiák képzésének és a stratégiai vezetés gyakorlásának tradicionális módszerei többé már nem tarthatók. Lehetetlen pontosan megjósolni, hogy mely tulajdonságok és képességek lesznek a legfontosabbak az elkövetkező évtizedekben, de lehetséges – és fontos! – azonosítani a valószínűket. Ennek egyik módja az, ha figyelembe vesszük a stratégiai környezetben zajló fő tendenciákat, és felmérjük, hogy melyekben szükséges a stratégiai vezetés jellegének megváltoztatása.

Képzelnünk el egy jövőbeli harctéri parancsnokot – írja Metz –, akinek meg kell birkóznia a hagyományos ellenségekkel és annak szükségességével, hogy elkerülje vagy legyőzze őket a harcban. De szembe kell néznie nem állami ellenfelekkel is, akik kihasználják az úgynevezett „mindent felfegyverezni” nézetet. A modern technológia ugyanis lehetővé teszi az egyének számára, hogy az államok pusztító erejével rendelkezzenek. Ez abból is látszik, hogy a többdimenziós támadások és a zavarkeltések egyre egyszerűbbek, a biztonság létrehozása és fenntartása pedig egyre nehezebb. Metz professzor Sean McFate politikai elemzővel együtt

vallja, hogy az elkövetkező évtizedekben a háborúk többnyire rejtett módon, az árnyékban fognak zajlani, és az információs korszak valószínűleg hatékonyabb lesz, mint a tüzerő maga.

Ha lesznek is hagyományos fegyverekkel vívott küzdelmek, akkor ezek nem lesznek döntőek, véli Metz. A győzelem jellege fog megváltozni: a győzelmet immár nem a harc-téren, hanem másutt fogják kivívni. Mivel a biztonság lényege változik meg, ezért a hozzá tartozó stratégiának is változnia kell. A stratégiai tervezőknek – a stratégiai vezetőknek – több dimenzióban kell gondolkodniuk, beleértve az ellenfelek vagy potenciális ellenfelek sokféleségét is. Továbbra is szükség lesz az ellenség legyőzésére, de ez önmagában nem lesz elegendő: a biztonság tekintetében a teljeskörűségekre kell törekedni. Ám amint létrejön a biztonságos környezet, egyből hézagok keletkeznek rajta, mert az instabilitást jelentő erők is újjászületnek és terjedni kezdenek; ezért a biztonság fenntartása egy soha véget nem érő folyamat lesz.

Jövőbeli parancsnokunkat a biológia és a biogazdálkodás, a neurológiai fejlesztés, a nanotechnológia, a fejlett anyagtudomány, a kvantumszámítás, a mesterséges intelligencia, a robotika és az adalékanyagok gyártása körüli forradalmi előrelépések veszik körül. Különösen a mesterséges intelligencia az, ami valószínűleg a fegyveres konfliktusok széles körű változásait fogja ösztönözni, leginkább a döntéshozatal területén. A jelenlegi láthatáron lévő jövőbeli katonai rendszerek (beleértve a fegyvereket is) viszont túl gyorsak, túl kicsik, túl sokan vannak, és olyan környezetet teremtenek, amelyek az emberi irányításhoz túl bonyolultak, véli Metz.

Az ítélőképességről azt írja a szerző, hogy önmagában már nem lesz megfelelő a hatékony döntéshozatalhoz, különösen a mesterséges intelligenciát és a technológiával továbbfejlesztett döntési rendszereket alkalmazó ellenfelek ellen. Noha ez harcászati szinten lesz a legszembetűnőbb, stratégiai szinten is szerepet fog játszani, arra kényszerítve a jövő vezetőit, hogy határozzák meg az emberi ítélőképesség és a mesterséges intelligencia optimális elegyét, majd ezeket folyamatosan értékeljék újra és vizsgálják felül. Ez a készség létfontosságú, talán még döntő is lesz, írja Metz.

Kritikus fontosságú lesz a jövőbeli stratégiai vezetők számára a dinamikus narratívák kialakítása is. A háború létrejöttének politikai okai végeredményben pszichológiaiak; a legfontosabb azonban sohasem az, hogy mennyi ellenséget ölnek meg, vagy hány célt pusztítanak el, hanem az, hogy a társadalom megérti-e a katonai akciókat és hogyan reagál rájuk. Az olyan stratégiai környezetben, amelyet az információk bősége, a rendkívül gazdag elgondolások és hiedelmek, a bonyolult összekapcsolhatóság és az intenzív, globális átláthatóság jellemez, a katonai fellépés pszichológiai tényezője még nagyobb jelentőséggel fog bírni, mint korábban. Végző soron a katonai akciók kognitív eredménye fog számítani – az a szint, ahol az ellenfelek észlelik és értelmet adnak az ellenük elkövetett cselekedeteknek. Mert a harc kimenetelét nem a tények tudomásulvétele határozza meg, hanem a pszichológiai, a politikai és az algoritmikus manipuláció oda-vissza történő csatája. Habár ma már minden átlátható, az igazság mégis könnyen elhomályosítható. Így a jövőbeli konfliktusok és a jövőbeli stratégia nagyrészt a narratívák összecsapása lesz.

A narratívák létrehozásának hagyományos módszerei – amelyek az információk a formális médián keresztüli továbbításán alapulnak – már nem lesznek elegendők. Ezek nem olyan csaták, amelyeket egy robotszerűen működő, kreativitást nélkülöző bürokrácia megnyerhet. Az, ahogy a közügyekért felelős tisztségviselők – az információs kapuőrök – továbbítják az információkat a hagyományos média számára, sajnos kevés a sikerhez. A dinamikus narratívák megfogalmazásához olyan stratégiai vezetőkre lesz szükség, akik pszichológiai szempontból képzetek, és értik, hogy az elképzelések és ötletek hogyan formálódnak,

terjednek, egyesülnek, mutálódnak, halnak meg és születnek újjá a nemzeti, a regionális és a szervezeti kultúrákban. Egy olyan információs környezetben kell kommunikálni, ahol nehéz megkülönböztetni az igazságot a „hamis hírektől”, és az információ hitelessége már nem a hatásának fokmérője. Bármennyire nehéz a dinamikus narratívák kialakítása a kívánt pszichológiai hatások létrehozásához, ezek a jövőbeni stratégiai vezetés elengedhetetlen feltételei lehetnek, és a kultúrák közötti kommunikáció a kívánt pszichológiai hatások elérése szempontjából fontosabb lehet, mint maga a szervezeten irányítás.

Régen a legkiválóbb katonai stratégák – legalábbis az amerikaiak közül – az általuk vezetett szervezetek parancsnokai voltak, nem pedig alkotó elmék. Lehet, hogy fokozatosan mentek végbe parancsnoklásaik alatt különböző változások vagy fejlesztések, de a legtöbb esetben nem kellett a semmiből új szervezeteket létrehozniuk, vagy teljesen megújítaniuk egy már létező apparátust. A változás üteme és mértéke arra utal, hogy ezek a napok immár elmúltak: a jövőbeli stratégiai vezetőknek a szervezetek létrehozóinak és forradalmasítóinak, vállalkozóknak kell lenniük, nem pedig csupán menedzsereknek. Mint az élet sok területén, itt is a technológia lesz a hajtóerő, amely meghatározza a lehetőségeket. Például a katonai stratégák a döntéseik meghozatalakor már régóta egyformán támaszkodnak a törzs munkájára és a saját ítélőképességükre. Az információ növekedésével párhuzamosan azonban a vezetők egyre inkább adatalapú, technológiailag továbbfejlesztett elemzéseket fognak használni. A hatékony stratégiai vezetők nem függhetnek pusztán attól, hogy a törzsbeosztottak jelentik, mit kell tudniuk: ismerniük kell az analitikai eljárásokat és a döntéseket formáló információkat is. Noha a stratégiai vezetők nem a mesterséges intelligencia megtervezésének szakértői, mégis tisztában kell lenniük az algoritmusok jelentőségével, adottságaival és kockázataival. Másként fogalmazva: a stratégiai vezetőknek meg kell érteniük a mesterséges intelligencia és az analitikai alapú döntéshozatal lényegét, még akkor is, ha nem kell ismerniük annak szerkezetét.

A jövőbeli stratégiai vezetőknek már nem az információ hiányával kell szembenéznük, hanem annak bőségével. A mai katonai vezetők egyik fő kihívása a rendelkezésükre álló, folyamatosan növekvő mennyiségű információ kezelése. Az egyszerűen és gyorsan gyűjthető, tárolható és kommunikálható információk olyan adatállományt eredményeznek, amely meghaladja a legtöbb ember felfogóképességét. Ezért a stratégiai vezetőknek támogatniuk kell a folyton változó, egyre fejlettebb elemzőeszközök fejlesztését, hogy meg tudják határozni, mi a fontos számukra az információrengetegben. Az elemzőeszközöket a szervezet igényeire kell szabni, s nem automatikusan azt használni, ami könnyen elérhető vagy rendelkezésre áll. A jövő stratégáinak nemcsak döntéseket kell hozniuk, hanem érteniük és alakítaniuk is kell a döntéshozatali folyamatokat.

A hatékonyság kötött élettartamú, ami a jövőben még jobban rövidülni fog. A jövőbeli stratégiai vezetőknek forradalmároknak és újítóknak kell lenniük. A mély, gyors és kiterjedt változások környezetében fokozatos adaptációra és fejlesztésre lesz szükség, de ez sem lesz elegendő. Háborúban a gyorsabb nyer, tartja a mondás. Ez a kijelentés hamarosan nem csak az erők manővereire fog vonatkozni, hanem a szervezeti alkalmazkodásra is. Habár az innováció már régóta a stratégiai vezetés egyik eleme, a leggyakrabban a kudarcra vagy vereségre adott válasz, vagy a kudarcból és vereségtől való félelem teremti meg. A jövőben a beavatkozásnak, az innovációnak és a vállalkozói szellemnek töretlennek és kezdeményezőnek kell lennie, nem pedig reaktívnak. Mihelyt egy szervezet eléri működésének legmagasabb szintjét, a stratégiai vezetőnek meg kell kezdenie annak újratervezését.

Hagyományosan, az amerikai hadsereg stratégiai vezetői a szervezeti kultúrára és etikára az irányítás, nem pedig a vállalkozói szellem szempontjából tekintenek. A szervezetek

ritkán változtak meg alapjaiban, így a stratégiai vezetők mindig is arra összpontosítottak, hogy fenntartsák azt, ami működik, és kijavítsák azt, ami nem működik. Egy szervezet kialakításakor a jövő stratégiai vezetőinek a szervezeti kultúra és etika diszruptív erejévé, újítókká és vállalkozókká, vagy ahogy Stanley McChrystal, az Amerikai Egyesült Államok szárazföldi haderejének nyugállományú tábornoka megfogalmazta, empatikus szervezeti kultúra-teremtőkké kell válniuk. Ennek a beavatkozásnak akkor is meg kell történnie, ha a szervezetek még nem változtak meg, mert minden, még a rendkívül jól működő szervezetek is, egyszer hanyatlásnak indulnak, sőt kudarccra vannak ítélve.

Azt nem lehet pontosan tudni, hogy az etikai kihívások mikor lesznek a leginkább sürgetőek az elkövetkező évtizedekben, de be lehet azonosítani őket. Vegyük például a stratégia politikai és információs összefüggéseit. Az előző évtizedekben csak néhány hiteles információforrás volt a nyilvánosság számára elérhető (Amerikában): három televíziós hálózat, néhány fő hírmagazin, egy maroknyi nagyobb újság és számos befolyásos véleményt tartalmazó folyóirat. A korlátozott számú, gondosan szerkesztett információforrás iránti bizalom a középpont felé tolta a politikai diskurzust és gondolkozást; ez lehetővé tette a kompromisszumot és a konszenzus kialakítását.

Az információs környezet ma már ettől nagyon eltérő. Több ezer, talán millió forrás van, de kevés megbízható akad közöttük. Különösen a fiatalok már nem támaszkodnak a tradicionális médiaforrásokra, így a hagyományos média a maga kiegyensúlyozottságával, tényellenőrzésével és a gondos szerkesztői munkával összehangolva, nem éri el őket. Ebben a környezetben nehéz felkelteni a figyelmüket. A megoldás a politikai diskurzus és a szórakozás keverékéből álló ügyes trükk, az, hogy az ötlet csomagolása néha többet mond, mint a tartalom. A véleményformálók pedig ugyanúgy alakítják a nemzeti narratívát, mint a hivatásos újságírók, szakértők vagy a választott tisztviselők.

Az információgazdagság a politikai konszenzus és a politikai pártok szélsőséges polarizálódásához is hozzájárul, a politikai nézetek pedig a középről elmozdulnak a sovinszta ideológiai pólusok felé. Fokozódik az emberek és szervezetek közötti ellenségeskedés, és pártfanatikus légkör jön létre. Napjainkban a politizálás már nem a különféle álláspontok összeegyeztetéséről és a konszenzus eléréséről, hanem a más eszközökkel folytatott háborúról szól. A kompromisszumot manapság vereségnek tekintik, és senki sem akar veszíteni.

A szélsőséges székértábor-mentalitás és a biztonságpolitika átpolitizálódása komoly etikai kényszerhelyzeteket teremt a katonai stratégiák számára, és ez alapvetően befolyásolja (az amerikai) polgári-katonai kapcsolatokat is. A helyzet pedig valószínűleg fokozódni fog, véli Metz.

Vajon a jövőbeli katonai stratégiai vezetőknek hozzá kell-e igazítaniuk tanácsaikat annak a politikai vezetőnek az ideológiai elfogultságához és erkölcsiségéhez, akinek a tanácsaikat adják? Vajon a politikai tribalizmusnak (a posztmodern társadalmakban lévő sovinszta törzsközösségi társadalomszemléletnek) kell-e formálnia a stratégiai tanácsadást? Vajon állhatnak-e a katonai stratégiák e tribalizmuson felül vagy kívül? Vajon az egyenruhás vezetőknek olyan katonai megoldásokat kell-e javasolniuk, amelyekről tudják, hogy csak az adott elnöki adminisztrációig tart, mivel a következő valószínűleg elveti majd? Vajon a jövőbeli stratégiai tanácsadásnak rokonszenvesnek kell-e lennie ahhoz, hogy a politikai vezetők emlékezzenek rá? Ezek bizony kényes kérdések.

A jövő stratégiái óriási etikai kihívásokkal szembesülnek akkor is, amikor arról döntenek, mire használhatják fel a technológiai újításokat, például a mesterséges intelligenciát és az ember által működtetett egyéb technológiai eszközöket. Már erősödnek az olyan hangok,

amelyek korlátozni vagy tiltani kívánják például a „gyilkos robotokat”. Az agy összekapcsolása a technikai eszközökkel és a neurotechnológia elfogadása nehéz és összetett etikai kérdéseket vet fel a hadsereg számára. Lehetséges-e egy technológiailag továbbfejlesztett szuperkatonát (vagy tengerészt, repülőt, tengerészgyalogost, űrharcost) könnyen integrálni a civil társadalomba, miután a szolgálata befejeződött? Az ilyen és ehhez hasonló kérdések befolyásolják a technológia hadseregben való felhasználását, különösen, ami az ember és a technológia integrációját illeti. Minél jobban terjed és érlelődik az embert fejlesztő technológia, annál nagyobb lesz a politikai ellenállás ebben a kérdésben. A stratégiai vezetőknek ebben az összetett etikai környezetben kell lavírozniuk, és ha sikerül is balanszírozni, az is időleges lesz és ingatag.

Metz professzor konklúziója mindezekre a következő:

A 20. században a sikeres stratégiai vezetők az ipar titánjai voltak, egyre nagyobb vállalkozásokat irányítottak és egyre összetettebb erőfeszítéseket tettek. A sikert gyakran az jelentette, hogy a legtöbb erőforrást a megfelelő időben és helyen fektették be. Az amerikaiak által folytatott háborúban a logisztika döntő jelentőségű volt. Henry Ford vagy John D. Rockefeller valószínűleg jó stratégiai vezetők voltak, míg George Catlett Marshall vagy Dwight D. Eisenhower masszív vállalatokat alapíthatott vagy vezethetett volna. A jövőbeli stratégiai vezetőknek inkább élvonalbeli vállalkozóknak, reformereknek és alkalmazkodó versenytársaknak kell lenniük.

Szükség lehet az ellenség fegyveres erőinek legyőzésére, de ez nem lesz elegendő, mivel a jövőbeli stratégiai vezetők igen bonyolult környezetben küzdenek a biztonság fenntartásáért, ahol mindent felfegyvereznek, ahol a pusztítás és a destabilizálás elérése könnyű, de a biztonság fenntartása nehéz. A hatékony és etikus szervezeti kultúra kiépítése kihívást jelent; a siker rövid életű. A feltalálás és az újítás folyamata állandó lesz. Ami ma működik – akár egy szervezet, egy etika, egy folyamat vagy egy koncepció –, holnap már nem érvényes.

A jövőre való felkészüléshez az amerikai hadseregnek gyors, kitartó alkalmazkodáson alapuló szervezeti kultúrát létrehozva intézményesítenie kell a meglévő rendszerbe forradalmian beavatkozó, lényegi változásokat előidéző szemléletet, az innovációt és a vállalkozói szellemet. Oktatási kampányokat kell kidolgoznia a bevált gyakorlatok, a beavatkozás, a változás, az innováció és a vállalkozói szellem lehetséges buktatóinak azonosítása érdekében. A hadsereg oktatási rendszereibe, az oktatással és teszteléssel együtt, mélyen be kell építenie a beavatkozási, a változtatási, az innovációs és a vállalkozói készségeket, megbuktatva azokat, akik nem tudnak boldogulni. Folyamatosan kísérleteznie kell új stratégiai koncepciókkal és szervezeti formákkal.

Amikor a hadsereg továbbképzési és kinevezi a stratégiai vezetőket, ki kell próbálnia és ki kell választania a dinamikus narratívák alakításában rejlő képességeiket. A hadseregnek még erősebb partnerségeket és cseréket kell folytatnia a magánszektorral, s valószínűleg az ilyen cseréknél – hasonlóan az összhaderőnemi beosztásokhoz – a vezetői pozíciók betöltését is elő kell írnia. Az amerikai hadseregnek a stratégiai vezetők kiválasztására, képzésére és kinevezésére szolgáló módszere nem igazodott a stratégiai, politikai és információs környezetben bekövetkezett változásokhoz, és nem koncentrált arra a készségkészletre sem, amelyre a stratégiai vezetőknek szükségük lesz az elkövetkező évtizedekben. Most ezt meg kell tenni – az idő rövid, summázza írásában a szerző.

KELL-E NATO-STRATÉGIA ÉSZAK-KOREA ELLEN?

Tina J. Park: Time for a NATO strategy on North Korea? NDC Policy Brief No. 07 – 04. 2020. <http://www.ndc.nato.int/news/news.php?icode=1431> (Letöltés időpontja: 2020. 06. 10.)

A szerző, Tina J. Park – a kanadai NATO Szövetség alelnöke és a Torontói Egyetemen működő Kanadai Védelmi Felelősségvállalási Központ igazgatója – a NATO észak-koreai szerepvállalásának indítékait és lehetőségeit elemzi.

A szerző álláspontja szerint az észak-koreai fenyegetések vitathatatlanul veszélyeztetik bolygónk biztonságát és a NATO-tagállamokat. Cikkében J. Stoltenberg NATO-főtitkár szavait idézi, aki Észak-Koreával kapcsolatban így fogalmazott: „Észak-Korea továbbra is globális fenyegetést jelent, ami globális választ igényel.” 2006 óta Észak-Korea hat nukleáris tesztet hajtott végre, egyértelműen dacolva a nukleáris fegyverek tilalmáról szóló szerződéssel, amelynek betartásától az ország 2003-ban visszalépett. A nemzetközi közösség különféle diplomáciai és politikai erőfeszítései ellenére eddig nem sikerült megszelídíteni Észak-Korea nukleáris ambícióit. A nukleáris képességein túl Phenjan jelentős előrelépést tett hagyományos, vegyi és biológiai fegyvereinek, valamint számítógépes képességeinek fejlesztése terén is. Észak-Korea érdemi kapcsolatokat ápol Kínával és Oroszországgal, valamint különféle terrorista csoportokkal, és fokozottan fenyegeti az ázsiai–csendes-óceáni térség határait is.

Ennek ellenére a Szövetségnek még mindig nincs átfogó képe a Koreai Népi Demokratikus Köztársaságról (KNDK), sem hosszú távú stratégiája fenyegetéseinek kezelésére. A NATO-t eddig csak az atomsorompó-egyezmény szempontjából foglalkoztatta a KNDK, és csak a közelmúltban, nevezetesen J. Stoltenberg 2017-es őszi koreai látogatása óta került a figyelme középpontjába a Koreai-félsziget politikai helyzete. A 2018. évi brüsszeli csúcstalálkozó nyilatkozata például sokkal nagyobb figyelmet szentel a Koreai-félszigetnek, mint a korábbi walesi (2014) vagy varsói (2016) csúcstalálkozók. Ez a változás az interkontinentális ballisztikus rakéták, a KNDK 2017-ben végrehajtott különféle kísérletei, valamint a Donald Trump amerikai elnök és a KNDK vezetője, Kim Dzsongun közötti heves nyilvános szóváltás után következett be.

Az elmúlt hét évtizedben az észak-koreai rezsim központi célkitűzésévé tette a nukleáris fegyverek kifejlesztését az amerikai háborús viszály okozta „önvédelem” égisze alatt. E hét évtized alatt Észak-Korea törekény gazdasága, a nemzetközi szankciók és a Nyugat állandó politikai nyomása ellenére Phenjan nukleáris képességei folyamatosan fejlődtek. A szakértők becslése szerint 20-50 nukleáris robbanófej áll Phenjan irányítása alatt. Észak-Korea 2017-es tesztjekor a robbanóerő pusztító erejének mértékét körülbelül 100-150 kilotonnára becsülték – közel tízszer többre, mint a második világháború alatt Japánra ledobott atombombáét. A közelmúltban Szöul és a washingtoni diplomácia erőfeszítéseinek köszönhetően egy rövid ideig a Kim-rezsim tartózkodott a további nukleáris kísérletektől. Azonban a mai napig nem született egyértelmű megállapodás az atommentesítésről, és ez a politikai kezdeményezés nagyrészt elhalt. Ehelyett Washington és Phenjan próbálják legyűrni az egymással szembeni kölcsönös gyanakvást és gyűlölködést, de egyik fél sem hajlandó olyan engedményeket tenni, amelyek miatt esetleg szégyenkezniük kellene, különösen a saját közösségük előtt. A CIA 2019. évi, az egész világra kiterjedő fenyegetéértékelése szerint „Észak-Korea valószínűleg nem adja fel nukleáris fegyvereit és gyártási képességeit, még akkor sem, ha részleges atommentesítési lépések megtárgyalására törekszik a számára kulcsfontosságú amerikai és nemzetközi engedmények megszerzése érdekében”. A nukleáris fegyverek és létesítmények számának felmérése és konkrét cselekvési terv nélkül (amely

mindkét felet elszámoltathatóvá lenné) a Koreai-félsziget atommentesítése továbbra is csak ábránd marad, teszi hozzá a szerző.

Az elmúlt évtizedben Phenjan nukleáris fegyverprogramjával párhuzamosan meglepő gyorsasággal fejlesztette ki ballisztikusrakéta-képességét. Kim Dzsongun hatalomátvétele (2011) óta több mint 90 ballisztikus rakétát teszteltek: háromszor többet, mint apja és nagyapja idejében. Csak 2017-ben Észak-Korea 20 ballisztikus rakétát indított, ezek közül három interkontinentális ballisztikus rakéta volt. A „Hwasong-15” elérte például a 13 000 km-es hatótávolságot és a 4775 km-es magasságot, amely messze meghaladja a CIA által becsült képességeket. A nyílt forráskódú hírszerzési jelentések rámutatnak arra a tényre, hogy a KNDK-nak olyan interkontinentális ballisztikus rakétái vannak, amelyek képesek elérni az Egyesült Államok szárazföldi részeit, valamint Európa minden részét, köztük NATO-tagországok sokaságát. Amikor Phenjan 2019 decemberében belengette „karácsonyi ajándékát”, Washington haladéktalanul mintegy 22 felderítő-repülőgépet küldött a Koreai-félszigetre, hogy tengeralattjárók által elindított rakétajeleket keressenek (ez végül hamis riasztásnak bizonyult). 2020 első három hónapjában Észak-Korea legalább nyolc rakétaindítást hajtott végre, március 14-én pedig két rövid hatótávolságú ballisztikus rakétát lőttek ki az ország keleti partjáról.

Ehhez vegyük még hozzá Észak-Korea egyre komolyabb vegyi és biológiai fegyvereit. Phenjan a világ egyik legnagyobb vegyi- és biológiai fegyver-gyártója és -forgalmazója, valamint a nemzetközi jogrendszer által tiltott különféle idegmérgek előállítója is. Észak-Korea nem hajlandó aláírni a vegyifegyver-tilalmi egyezményt. Becslések szerint a rezsim 2000-5000 tonna vegyifegyver-készletet tárol, köztük idegmérgeket, hólyagképző anyagokat, vérmérgeket, fojtó harcanyagokat és ingerlő gázokat, amelyeket ballisztikus rakéták, gránátvetők vagy repülőgépek juttathatnak célba. Az olyan halálos idegmérgek, mint például a Szarin és a VX Észak-Korea vegyifegyver-programjának központi elemét képezik. Kim Dzsongun féltestvére, Kim Dzsongnam 2017 telén Malajziában bekövetkezett halálát is VX idegméreg okozta. A dél-koreai védelmi minisztérium szerint feltételezhető, hogy a KNDK jelentős lépéseket tett a biotechnológia és a biológiai fegyverek fejlesztése terén, ideértve a különféle kórokozók (antrax, fekete himlő, bubópestis, vérzésekészítés) birtoklását.

A nyilvánosság sokkal kevesebbet tud Phenjan vegyi és biológiai képességeiről, mint a nukleárisról, pusztán mert a vegyi fegyverek előállítása, megszerzése és tesztelése törvényes ipari infrastruktúrában belül is lehetséges. Viszonylag gyorsan és hatékonyan lehet ugyanis a kereskedelmi és ipari vegyi anyagokat halálos fegyverekké változtatni, így azok még nagyobb kockázatot jelenthetnek, mint a nukleáris fegyverek.

Ennél kézzelfoghatóbb jelenség a számítógépes fenyegetés, amit a Szövetség ma már katonai műveleti területnek ismer el. A köztudatban „fejletlen” nemzetként elkönyvelt KNDK valójában a világ egyik legfejlettebb kiberképességével büszkélkedhet: több mint 6000 magasan képzett hacker tevékenykedik Phenjanban és környékén. A KNDK elit hackercsoportjait továbbképzés és gyakorlat céljából gyakran külföldre, általában Pekingbe és Moszkvába küldik; néhányan a KNDK hadseregében, a Felderítő Hivatalon belül működő 121. irodában tevékenykednek; mások – mint például a Lazarus vagy az APT38 – általában külföldön működnek. Az amerikai CrowdStrike kiberbiztonsági cég szerint a KNDK-hackerek az orosz behatoló csoportok után a második helyen vannak, és gyorsaság, kifinomultság tekintetében jóval felülmúlják a kínai hackereket. Ezen túlmenően Észak-Korea kiberszabályozási normáira Oroszország és Kína is jelentős hatással bír. Észak-Koreának csak 2010 óta, a kínai China Unicom távközlési cég révén van kapcsolata a világhálóval, de 2017 októberétől az orosz TransTeleCom cégen keresztül is hozzájut egy második

internetkapcsolathoz. A TransTeleCom az internetes forgalom 60%-át, a China Unicom pedig a fennmaradó 40%-ot biztosítja. Az elszigeteltség miatt viszont a rezsim védett a számítógépes rendszerek idegen forrásokból történő behatolásai ellen.

Csak az elmúlt évtizedben a KNDK-s hackerek számlájára voltak írhatóak kémkedések (beleértve a katonai területeket is), több millió dollár ellopása és a civilek életének felforgatása is. A legismertebb akciók között szerepel a dél-koreai bankok és tévétársaságok szervereinek megbénítása 2013-ban és a Sony Pictures filmstúdió számítógépes rendszerének 2014-es feltörése is, amelynek során bizalmas dokumentumokat és vállalati adatokat hoztak nyilvánosságra, valamint a szerverek 75%-át megsemmisítették. Ide sorolható a Dél-Koreai Köztársaság kormányzati rendszereinek sorozatos feltörése 2014 és 2016 között; a mintegy 40 ezer oldal védelemmel kapcsolatos fájl ellopása és a számítógépes rendszer feltörése a dél-koreai atomerőműveket üzemeltető Korea Hydro vállalatnál; valamint az évszázad bankrablása, amelynek során a tolvajok a bangladesi jegybanktól megszerezték azokat a nemzetközi átutalási rendszerben (Swiftben) használható kódokat, amelyekkel aztán 81 millió dollárt emeltek le Bangladesnek az amerikai jegybank New York-i tagbankjában vezetett számlájáról. A szigorúbb szankciókat követően a KNDK kibercsoportjai a „törd fel és vidd” jelmondat szellemében, készpénz gyűjtése céljából bankautomatákat törtek fel elsősorban Dél-Koreában, valamint megcsapolták a szülői kriptovaluta-forgalmat is.

Mindezek fényében milyen forgatókönyvek jöhetnek szóba? A feszültségek enyhítését leginkább a Phenjan és Washington közötti politikai párbeszéd megújítása szolgálná, amely további tárgyalásokhoz vezethetne olyan kérdésekről, mint a felelősségre vonás, felülvizsgálat és kölcsönös bizalom. A két Korea közötti kapcsolatok fejlesztése és az észak-koreai infrastruktúrába történő beruházások szintén elősegíthetnék az észak-koreai gazdaság fejlődését.

A legrosszabb forgatókönyv szerint az észak-koreai rezsim új stratégiai fegyver tesztelésébe kezd, túlmegy minden határon, és kisiklatja a Mun Dzsein dél-koreai és Trump amerikai elnök közötti közelmúltbeli diplomáciai közeledést. Az Egyesült Államok kénytelen lesz erre reagálni, és vagy folytatja az engedélyek megszerzését az ENSZ-től, vagy egyoldalúan blokádnak alá helyezi a KNDK-t. A KNDK ezután katonai akcióba kezd amerikai fennhatóságú területek ellen, s az amerikai és dél-koreai parancsnokság közös katonai műveletbe fog. Mivel egy ilyen műveletet Kína és Oroszország fenyegetésnek tekint északkelet-ázsiai befolyási övezetük ellen, a katonai fellépésnek pusztító politikai és pénzügyi következményei lesznek.

A legvalószínűbb forgatókönyv a KNDK retorikájának folytatása, új stratégiai fegyverek tesztelése és az infrastruktúra további fejlesztése a dél-koreai kormány és vállalkozások segítségével. A két Korea közti kulturális kapcsolat javulhat a közös sportcsapatok létrehozása és a család-újraegyesítések révén. Az Egyesült Államok további szankciókat kérhet, de azokhoz nem kapja meg az ENSZ Biztonsági Tanácsának jóváhagyását. Lehet, hogy további tárgyalások folynak majd az atomfegyverek felszámolásáról Washington és Phenjan között, de az előrehaladás lassú lesz, és minden érdekelt félnek, különösen Oroszországnak, Kínának, az Egyesült Államoknak, Dél-Koreának és Japánnak hosszú távú stratégiai tervet kell létrehoznia olyan érzékeny kérdésekben, mint például az USA és Dél-Korea közös katonai gyakorlatai, a koreai háború hivatalos végének bejelentése és az Észak-Koreával szembeni ENSZ-szankciók megszüntetése.

Hol jön a képbe a NATO? Egyrészt a KNDK kibernetikus fenyegetéseinek beváltása, a terrorista hálózatokkal vagy képzési kapacitásokkal való együttműködésének felismerése egy NATO-tagország elleni sikeres kibertámadás során jogosan válthatja ki a Szövetség válaszát. Észak-Korea megmutatta, hogy szándékosan avatkozik be a dél-koreai infrastruktúrába.

A KNDK-ügynökök és az Iráni Iszlám Köztársaság internetes erői közötti nyílt együttműködés szintén komoly fejtörést okoz a Szövetségnek.

A fenyegetés másik forrása a KNDK és a terrorista csoportok közötti együttműködés. Ez megjelenhet a fegyvergyártásban és -szállításban, vagy az olyan terrorista csoportok finanszírozásában, mint a Hamász, a Hezbollah, az Iszlám Dzsihád, az Iszlám Forradalmi Gárda, vagy az Al-Shabaab. A hagyományos fegyverek mellett a KNDK korábban is exportált biológiai és vegyi fegyvereket, és képes tűszokat ejteni vagy erőszakot elkövetni a NATO-tagállamokban.

Szintén riasztó a Szövetség számára a KNDK-erők és az orosz erők közötti nyílt együttműködés, amelynek célja a NATO elleni fenyegetések kiterjesztése olyan stratégiai fontos területeken, mint például a Balkán. Ez az együttműködés megjelenhet nyilvános információs műveletek, internetes támadások és ipari kémkedés formájában is.

A fenyegetések enyhíthetők lennének az Észak-Korea körüli fokozott tengeri megfigyeléssel és őrzéssel, különösen a kőolaj és más áruk tengeren történő illegális szállításának megakadályozása céljából. Ez hasonló ahhoz, mint amit Japán és Kanada már 2018 óta végez annak érdekében, hogy bizonyítékokat gyűjtsön Észak-Korea ENSZ-szankcióinak megsértéséről. Volt már rá példa, hogy a NATO beavatkozott Európán kívüli műveletekbe: ilyen volt a Kelet-Afrika és az Ádeni-öböl partján 2009 után folytatott kalóztámadás.

Az atommentesítéshez vezető legmeggyőzőbb foratókönyv szerint a NATO-nak be kellene avatkoznia a Koreai-félszigeten. Feltéve, hogy minden politikai és diplomáciai erőfeszítés sikeres, a NATO-tagállamok különféle szerepeket játszhatnak a Nemzetközi Atomenergia-ügynökség (NAÜ) ellenőrzésében, a KNDK és az Egyesült Államok által megkötött megállapodások nyomán követésében és végrehajtásában. Az ilyen szerepek kétségkívül kihívást jelentenek precedens hiányában, ám ennek ellenére rendkívül fontosak az ázsiai–csendes-óceáni térség békéjének és biztonságának előmozdítása céljából.

Végül, a KNDK-rezsim összeomlása – bár valószínűtlen – fodrozódó hatásokat válthat ki, és olyan humanitárius válsághoz vezethet, amely potenciálisan megköveteli a NATO valamilyen beavatkozását.

Mindezen okokból úgy tűnik, hogy a Szövetségnek figyelemmel kell kísérnie a KNDK-tól származó különféle fenyegetéseket, felismerve, hogy a fenyegetés jóval túlmutat a nukleáris fegyverek területén. Előrelépést ezután egy hosszú távú stratégia elfogadása jelenthet Észak-Korea visszaszorítására. Végül, egy ilyen stratégiához elengedhetetlen a hasonló gondolkodású nemzetekkel, a regionális és nemzetközi szervezetekkel, például Dél-Koreával, az EU-val és az ENSZ-szel való partnerség, amelyek az észak-koreai kihívás megértését és kezelését célozzák.

BŐVÍTENÉK A NATO CSŐVEZETÉKRENDSZERÉT

Dominik P. Jankowski: The NATO Pipeline System: a forgotten defence asset. NDC Policy Brief No. 08 – 04. 2020. <http://www.ndc.nato.int/news/news.php?icode=1433> (Letöltés időpontja: 2020. 06. 10.)

A cikk szerzője a Lengyel Köztársaság állandó NATO-képviselője politikai részlegének tanácsadója. Cikkében bemutatja a NATO közép-európai csővezetékrendszerének múltját, jelenét, majd érvei alapján javaslatot tesz a hálózat jövőbeni keleti bővítésére.

A cikk alapvetése, hogy a NATO csővezetékrendszere több mint hat évtizede szolgálja a szövetségeseket válság és béke idején, életképes megoldásokat kínálva a missziókhöz és a műveletekhez, de a magánpiac számára is. A jelenlegi biztonsági környezet és a NATO

megújított stratégiája – az elrettentő képességek és a kollektív védelem – rávilágít a megbízható energiaellátás fontosságára a Szövetséges Erők Európai Főparancsnoksága felelősségi területén. Ebben az összefüggésben a NATO-csővezetékrendszer továbbra is nélkülözhetetlen védelmi eszköz, és a szövetségeseknek biztonsági és gazdasági okokból célszerű megfontolniuk a NATO-csővezetékrendszer keletre történő kiterjesztését.

Az elmúlt évtizedben az energiabiztonság a NATO stratégiai gondolkodásának állandó elemévé vált, s beépült a Szövetség számos irányelvébe és tevékenységébe. Valójában az energiabiztonság hangsúlyának visszaállítása a Szövetségben nem volt könnyű, mivel ezt a fajta politikát a hidegháborút követően elsősorban nemzetbiztonsági kérdésnek tekintették. Csak a 2008. évi bukaresti csúcstalálkozón kötelezte el a NATO magát korlátozott mandátumú munkavégzésre ezen a téren. Az alapelveken és iránymutatásokon alapuló mandátum magában foglalta az információk és a hírszerzés megosztását, a következmények kezelésében való együttműködést és a kritikus energia-infrastruktúra védelmének támogatását is.

A NATO 2010. évi stratégiai koncepciójában a szövetségesek hangsúlyozták: „biztosítani fogjuk, hogy a NATO rendelkezzen a szükséges képességek teljes körével annak érdekében, hogy megakadályozzuk bármilyen fenyegető veszélyt és megvédjük népeink biztonságát. Ezért ki fogjuk fejleszteni az energiabiztonsághoz való hozzájárulás képességét, ideértve a kritikus energia-infrastruktúra, a tranzitterületek és vonalak védelmét, a partnerekkel való együttműködést és a stratégiai értékelések és vészhelyzeti tervek alapján a szövetségesek közötti konzultációkat”. Az energiabiztonság kezdetben egyértelműen a NATO alapvető tevékenységéhez, az elrettentéshez és a kollektív védelemhez kapcsolódott.

Az ezt követő években a NATO energiabiztonsági gyakorlata strukturáltabbá vált, és három fő területre összpontosított: az energiafejlesztés biztonsági következményeivel kapcsolatos stratégiai tudatosság javítására; a kritikus energia-infrastruktúra védelmének támogatására; és az energiahatékonyság javítására a haderőben. A NATO energiabiztonsági gyakorlatának igazi fokmérője azonban a 2014. évi orosz–ukrán konfliktus volt, amely a Szövetség hosszú távú katonai adaptációjának katalizátora lett. Ez fokozta a szövetséges gondolkodást a nemzetek ellenálló képessége terén, ideértve az energiaellátást is.

Ugyanakkor komoly vita indult a NATO energiabiztonságban betöltött szerepének katonai vonatkozásairól, a kollektív védelemmel összefüggésben is. Felmerült a kérdés: vajon a NATO-erőket mindig el lehet látni a szükséges üzemanyaggal a Szövetséges Erők Európai Legfelsőbb Parancsnoka felelősségvállalási területén? Ebben az összefüggésben a szövetségesek újból felfedeztek egy elfeledett védelmi eszközt: a NATO csővezeték-rendszerét, amely kilenc különálló csővezetékéből és tárolóhelyiségből áll, s tizenhárom szövetséges ország területén halad át. A vezetékhalózat bővítése valószínűleg hozzájárulna a NATO egészének energiabiztonságához, beleértve a katonai reagálóképesség és a mobilitás növelését, a befogadó nemzetek gazdasági növekedését és a hosszú távú környezeti előnyöket.

A NATO még az 1950-es években kezdte meg a vezetékrendszerrel kapcsolatos munkát. 1954-ben az Észak-atlanti Tanács létrehozott egy *ad hoc* testületet annak kivizsgálására, hogyan lehet megszervezni a hálózatot a közép-európai térség, valamint az észak- és dél-európai régiók számára. Nyilvánvalóvá vált, hogy a NATO-nak a csővezetékekkel és az üzemanyagokkal kapcsolatos kérdések átfogó kezelése érdekében állandó infrastruktúrára van szüksége.

Ezért 1956-ban az Észak-atlanti Tanács úgy döntött, hogy felállítja a NATO Csővezeték Bizottságot. Ez megalapozta a közép-európai vezetékrendszer létrehozását, amelyet hivatalosan 1958-ban hoztak létre a NATO és eredetileg nyolc nemzet közös projektjeként, a nemzeti létesítmények koordinálására és összekapcsolására.

Több mint hatvanéves működés után a közép-európai csővezetékrendszer továbbra is a NATO vezetékrendszerének legnagyobb eleme. Jelenleg 5279 km hosszú csővezetékéből és 1,2 millió m³ sugárhajtómű-üzemanyagtárolóából áll. Hat tengeri belépési ponthoz, kilenc tároló létesítményhez, 12 finomítóhoz és három polgári csővezetékrendszerhez csatlakozik. A hálózat évente több mint 12 millió m³ üzemanyag szállítását segíti katonai és polgári célokhoz, ideértve a sugárhajtómű-üzemanyag, valamint a gázolaj és benzin egyik pontról a másikkra történő eljuttatását is.

Ez a rendszer a teljes NATO-csővezetékrendszer kilenc eleméből csak egy. A NATO-csővezetékrendszer összesen csaknem 11 000 km hosszú és 4,2 millió m³ üzemanyag-tárolóval rendelkezik. Ennek ellenére 2016-ig a NATO-csővezetékrendszer két fő ok miatt komoly szerkezetátalakításon esett át. Először is, a csővezetékek nem olcsók. A 2007–2009-es globális pénzügyi válság miatt a szövetségesek deaktiválták a már nem használt telepítéseket, és a költségcsökkentés érdekében észszerűsítették a rendszer elrendezését. Másodszor, a katonai követelmények az idő múlásával megváltoztak. A NATO növekvő számú térségen kívüli tevékenysége, például az afganisztáni és líbiai műveletek miatt a statikus csővezeték-infrastruktúrától a többelemű és telepíthető koncepciókra helyezték a hangsúlyt.

E tendenciák súlyosan befolyásolták a NATO-csővezetékrendszer jelentőségét. Többek között az Egyesült Királyság 2015-ben eladta (kb. 2500 km hosszú) kormányzati csővezeték- és tárolórendszerét a spanyol Compañía Logística de Hidrocarburos részére. Ez a vezetékhalózat korábban a NATO csővezetékrendszerének egyik eleme volt.

Ennek ellenére katonai, gazdasági és környezetvédelmi okokból a NATO-csővezetékrendszer szerepe továbbra is jelentős. A katonai dimenzió e kérdéskörben kulcsfontosságú. Egyrészt, a NATO-csővezetékrendszer már megbízható logisztikai eszköznek bizonyult számos NATO-művelet támogatása során. Másrészt, Oroszország katonai akciói a NATO megfelelő válaszáért váltották ki a megújulás és a kollektív védelem hangsúlyozásával. Valójában a megnövekedett NATO Reagáló Erő, valamint az újonnan létrehozott Nagyon Magas Készenléti Összhaderőnemi Harccsoport (VJTF) és az előretolt jelenlét, a NATO-készenléti kultúra újjáéledésével párosulva megfelelő logisztikai támogatást igényelnek, beleértve az energiaellátáshoz való megbízható hozzáférést is. A NATO-csővezetékrendszer hozzájárulhat a szövetségesek azon képességének biztosításához, hogy erőik számára üzemanyagot szállítsanak az 5. cikkely szerinti műveletek támogatására. Megfelelő fejlesztés esetén a NATO-csővezetékrendszer alapvető szerepet játszhat a Szövetséges Erők Európai Legfelsőbb Parancsnoksága teljes felelősségi területén.

A gazdasági dimenzió továbbra is vita tárgya. A NATO-csővezetékrendszer békeidőben rentábilis befektetés, s a polgári piac rendelkezésére áll. A rendszer kereskedelmi használata hozzájárul a karbantartási és tárolási követelmények teljesítéséhez, és jól képzett rendszerüzemeltetőket biztosít. A bevételek hozzájárulnak a működési költségek csökkentéséhez. Például a közép-európai csővezetékrendszer a nagy európai repülőterek fő üzemanyag-szállítója. Ugyanakkor a kereskedelmi felhasználás nem akadályozhatja a NATO-csővezetékrendszer háborús működését. Ezért a NATO szempontjából a „katonai prioritási záradék” továbbra is alapvető fontosságú, mivel biztosítja a fegyveres erők elsőbbségét és segíti a hálózatot elsődleges küldetése teljesítésében.

A környezetvédelmi dimenzió is egyre jelentősebbé válik. A NATO nem elsőként reagál az éghajlatváltozásra, de fontos a számára, és a csővezeték-hálózat hozzájárul az ökológiai lábnyom csökkentéséhez. A csővezetékrendszer működtetése kevesebb energiát használ el, mint a vasúti, közúti és vízi szállítás. Az olaj távolsági szállításánál a csővezetékek üvegházhatást okozó gáz kibocsátása 61–77%-kal kevesebb, mint a vasutét. Ezen túlmenően a NATO

csővezetékei mind föld alatt vannak elhelyezve, és kiépítésükhöz lényegesen kevesebb föld kitermelésére van szükség, mint az autópályák vagy a vasúthálózatok kiépítéséhez. Röviden: a NATO-csővezetékrendszer jelentősen javítja a Szövetség „zöld” profilját.

Mіндеzen érvek elengedhetetlenek a NATO-csővezetékrendszer működésének fenntartásához. Ugyanakkor a rendszer jelenlegi felépítése és helyzete tükrözi a hidegháború valóságát, és nem veszi figyelembe sem a NATO kibővítését, sem a jelenlegi komplexitást, nem is beszélve a Szövetséges Erők Európai Legfelsőbb Parancsnoksága felelősségi területének méretéről. Nemhogy a NATO keleti szárnyát, de Németország területének felét sem fedi le a NATO-csővezetékrendszer. Ebben a tekintetben a hálózat bővítését a NATO további katonai adaptációja fontos részének kell tekinteni.

Három kulcsfontosságú elemet kell figyelembe venni a továbbiakban. Először is, politikai akaratra van szükség a Szövetség különböző stratégiai irányai közötti infrastrukturális eltérések áthidalására. Bár a keleti szárnyhoz tartozó országok területén folyamatosan nő a NATO katonai létesítményeinek száma, ennek ellenére továbbra is a keleti régió szövetségeseinek kárára billen a mérleg nyelve. A csővezetéseket a kritikus infrastruktúra nélkülözhetetlen alkotóelemének kell tekinteni, amely hozzájárulhat a most fennálló helyzet kiegyensúlyozásához.

Másodszor, a katonai helyzet jelentősen megváltozott a Szövetség keleti oldalán. Oroszország agresszív fellépései miatt a NATO növelte a térségbe telepített csapatainak számát. Ráadásul további erők is rendszeresen részt vesznek a térségben gyakorlás céljából. Ezért az üzemanyagigény is magasabb. Ugyanakkor Oroszország jelentősen javította katonai képességeit, ideértve az úgynevezett hozzáférést akadályozó rendszereket a nyugati és déli katonai körzetekben. Az orosz hadsereg képes megszakítani a NATO üzemanyag-ellátási láncát, többek között a tengeri kikötői terminálok blokkolásával, illetve a közúti és vasúti műveletek működésének akadályozásával. Az üzemanyag közúti és vasúti szállítását akadályozhatja a rendelkezésre álló vasúti tartályok hiánya – elsősorban a magántulajdonban lévő vállalatok részéről –, valamint a forgalmi zavarok, vagy a mozgás szabadságának korlátozása. A jelenlegi COVID-19 járvány megmutatta, hogy a NATO mozgásképességét nem katonai tényezők is akadályozhatják. Ezért a keleti szárnyon lévő csővezetékek nemcsak a NATO elrettentési és védelmi képességének hitelességét javítanák, hanem hozzájárulnának a katonai mobilitás javításához is.

Harmadszor, a keleti szárny nemzeteinek többsége továbbra is függ az orosz üzemanyag-tól, valamint az orosz tulajdonban lévő üzemanyag-elosztási képességektől. Több szövetséges már hozott intézkedéseket e függőség csökkentésére. Az új csővezetékek hozzájárulhatnak a folyamatban lévő szolgáltatásváltás terén nyújtott erőfeszítésekhez és az orosz gazdasági-politikai befolyás csökkentéséhez a régió felett, amelyet Moszkva megpróbált megszerezni az Északi Áramlat I és II projektek révén. Ezenkívül a polgári repülőtéri infrastruktúra fejlesztése a NATO keleti oldalán, ideértve a tervezett lengyelországi Szolidaritás Közlekedési Csomópontot [amely Varsó és Lódz között épül, és a légi, vasúti és közúti útvonalakat fonja egybe – *a szerk.*] további üzleti lehetőségeket és kereskedelmi fenntarthatóságot kínál a NATO-csővezetékrendszer potenciális bővítése számára.

A NATO-csővezeték kiterjesztése a NATO keleti oldalára ambiciózus projekt, amelynek számos kihívással kell szembenéznie. Először, a térség országainak garantálniuk kell a szükséges pénzügyi forrásokat a csővezetékek lefektetéséhez, mivel a költségeknek csak egy részét fedezheti a NATO Biztonsági Beruházási Programja. Másodszor, biztosítaniuk kell a projekt hosszú távú politikai és társadalmi támogatását, mivel annak előnyei rövid távon nem lesznek láthatók. Végül, a keleti szárny országainak biztosítaniuk kell a szükséges támogatást a katonai követelmények kialakításához a logisztika fejlesztésével vagy kiépítésével, ideértve a tengeri kikötőket és a finomítókat is.

A közép-európai csővezetékrendszer

Forrás: NATO Támogatási és Beszerzési Ügynökség

TÚLFESZÍTETT ÉS ALULTELJESÍTETT?

Amelia Morgan: NATO's 360-degree approach to deterrence and collective defence: over-stretched and under-powered? War Studies Meeting Room, King's College London, 09. 07. 2018. <https://natowatch.org/node/2399> (Letöltés időpontja: 2020. 06. 29.)

Egy kicsit korábbi, de annál aktuálisabb összefoglalás – főleg az azóta eltelt események tükrében – egy 2018. július 9-én tartott konferenciáról, amelyet a Brit Amerikai Biztonsági Információs Tanács, a Birminghami Egyetem Konfliktuskezelési, Együttműködési és Biztonsági Intézete, a NATO Watch és a King's College London szervezett a közelgő brüsszeli NATO-csúcstalálkozó apropójából a NATO előtt álló legsürgetőbb kihívások megvitatására. A konferenciát annak a kérdésnek az átbeszélésére hívták össze, hogy a NATO 360 fokos biztonságpolitikája (vagyis az a koncepció, hogy a NATO-nak mind a keleti, mind pedig a déli fenyegetéssel egyaránt foglalkoznia kell) az elrettentés és a kollektív védelem terén vajon eltűzött-e, vagy épp ellenkezőleg. Az egyre kiszámíthatatlanabb és veszélyesebb geopolitikai környezetben és a NATO kohézióját fenyegető számtalan belső kihívás okán időszerű és fontos lehetőség volt ez az ülés a Szövetség működésének áttekintés céljából.

A NATO 29 tagországának mindegyike más-más szemlélettel, fenyegetésfelfogással és prioritásokkal rendelkezik, ezért a NATO-nak minden eddiginél nehezebb konszenzusra jutni a Szövetség előtt álló tartós kihívásokkal és célkitűzéseikkel kapcsolatban. Az együttműködés azonban alapvető követelmény a NATO kötelezettségvállalásainak sikeres végrehajtása és a felmerülő új veszélyek hatékony kezelése terén, ezért továbbra is ez legfontosabb tényező a Szövetség jövője szempontjából.

A következő témák átfogó képet adnak a NATO belső ügyeiről és külső fenyegetéseiről. Mindegyikben javaslatok találhatók arra vonatkozóan, hogy a Szövetség miként reagálhat ezekre a csúcstalálkozó utáni biztonsági környezetben.

A Trump-faktor

Az Egyesült Államok NATO iránti elkötelezettségével kapcsolatos aggodalmak Trump elnök hivatalba lépése óta uralják a Szövetség megbeszéléseit.

Trump kifejezetten ellenségesen és üzleti alapon állt hozzá a Szövetséghez. Megkérdőjelezte jelentőségét, és felszólította a tagállamokat a hozzájárulásaik növelésére, és azzal fenyegetődött, hogy feltételekhez fogja kötni a biztonsági garanciákat azok számára, akik a GDP 2%-os kiadási céljánál kevesebbet fizetnek, máskülönben az USA egyoldalúan kilép a Szövetségből. Ez a retorika aláasta az Egyesült Államoknak az európai biztonság iránti elkötelezettségébe vetett bizalmát, és roncsolta a transzatlanti kapcsolatokba vetett hitet.

A konferencián részt vevők közt néhányan úgy vélték, hogy Trump aggodalmai részben indokoltak: valóban, több európai állam jóval el van maradva a védelmi kiadások terén a 2%-os célkitűzéstől. A védelmi kiadás azonban nem a védelmi hozzájárulások egyedüli mércéje, és az erre való hivatkozás önmagában hiányos képet nyújt arról, hogy az államok hogyan járulnak hozzá a NATO védelmi képességéhez és az európai biztonsághoz.

Trump magatartása a nagyobb biztonsági és kereskedelmi szövetségekben is aggodalmat keltett. Az éghajlatváltozásról szóló Párizsi Egyezménytől a G7-en át az Iránról szóló átfogó közös cselekvési tervig (JCPOA) Amerika bebizonyította, hogy kiszámíthatatlan elnöke láthatóan ellenzi a többoldalúságot és a szabályokon alapuló nemzetközi rendet. Még nem lehet látni, hogy Trumpnak csupán a retorikája ellenséges, vagy tényleges megpróbáltatások elé állítja a NATO eddig konszenzuson alapuló politikáját. Akárhogy is van, ez a retorika már önmagában aláasta a Szövetség hitelét és szavatosságát, és veszedelmes lehetőséget kínál az ellenfelek számára, hogy kihasználják a Szövetség összetartásán keletkezett repedéseket.

Ennek ellenére Trump nem az első elnök, aki a tehermegosztáson problémázik. Obama elnök is aggodalmát fejezte ki egyes államok védelmi kiadásainak alacsony szintje miatt.

Sőt, ezek a transzatlanti súrlódások a NATO megalakulása óta jelen vannak, és a Szövetség története során hasonló viharokat szültek.

A szövetségesek jövője szempontjából kulcsfontosságú lesz a trumpi bírálatokra való reagálás. Az egyik résztvevő megjegyezte, hogy a vezetőink egymástól igen eltérő szemléletet vallanak: Merkel határozottan kiáll a nyugati értékek mellett, és hangsúlyozza azok fontosságát; May és Macron inkább szorosabb személyes kapcsolatokat ápol Trumpgal abban a reményben, hogy ez kedvező külpolitikai eredményekhez vezet; Trudeau provokációtól mentes stratégiája megkerüli az amerikai szövetségi kormányt, és egyenesen a civil társadalmat és az amerikai vállalkozásokat célozza meg. E megközelítések egyike sem út a teljes sikerhez, és szükség lehet a kiigazításukra, amikor Trump stratégiája (vagy annak hiánya) nyilvánvalóvá válik.

Egyes résztvevők azt sugallták, hogy az euroatlanti kapcsolatok és a kohézió fenntartása érdekében az európai államoknak a rövid és hosszú távú Trump-semlegesítési stratégiájuk részeként nagyobb tételeket kellene vállalniuk régiójuk biztonsági terheiből. Más résztvevők megkérdőjelezték Trump megnyugtatójának szükségességét és az európai biztonsághoz való hozzájárulás fokozásának követelményét, különös tekintettel a védelmi kiadások növelésére.

Megfelel-e a célnak a déli és keleti irányú, valamint a 360 fokos biztonságpolitika?

A NATO 29 tagállama között más-más a fontossági sorrend a biztonsági kérdésekben. A déli szövetségesek számára a terrorizmus és az ellenőrizetlen migráció elleni fellépés a fontos, míg a keleti szövetségeseket elsősorban a hiteles elrettentés és Oroszország foglalkoztatja. Ezek az eltérések az utóbbi években egyre komolyabbak lettek, mivel Oroszország önző viselkedése, valamint a Közel-Kelet és Észak-Afrika közötti állítólagos instabilitás több feladatot adott a NATO-nak. Ha a Szövetség nem képes megegyezésre jutni e versengő prioritások terén, meggyengülhet a NATO-tagok közti szolidaritás és kohézió, amikor a leginkább szükség lenne rá.

A szakadék áthidalása érdekében a Szövetség továbbra is a 360 fokos biztonságpolitikát folytatja, amelynek eszközeként a NATO erői képesek elhárítani a keleti fenyegetéseket és megoldani a délen felmerülő kihívásokat. A résztvevők véleménye megoszlik abban, hogy ez a megközelítés működhet-e a valóságban. A szkeptikusok szerint ez nem más, mint a déli szövetségesek megnyugtatóira irányuló kommunikációs stratégia. Az optimisták eközben azt állították, noha a végrehajtás lehet tökéletlen, olyan politikai narratívát kell alkalmazni, amely szavatolja a sikert. Még ha a Szövetség nem is volt különösebben hatékony az észak-afrikai és a közel-keleti fenyegetések kezelésében, a NATO-nak határozottan ki kell fejeznie hajlandóságát és szilárd meggyőződését e régiók problémáinak kezelése terén.

Állami nyomásgyakorlás

A populista és nacionalista erők növekedése, gyakran szándékosan zavaró programjaik kockáztatják a kollektív védelmi politika sikerét a nemzeti megoldások javára. Ez veszélyeztetheti a NATO-összefogás és -egység sikerét azokban az államokban, amelyekben a társadalom nagy része idegenkedik a védelmi kiadások növelésétől. Ez még inkább megnehezíti a NATO pénzügyi ambícióinak indoklását. Mindezek miatt a NATO-nak egyértelmű, határozott és hiteles üzenetet kell kidolgoznia, amely kihangsúlyozza, hogy a Szövetség számára mennyire fontosak a polgárok, és amely egyértelműen meghatározza az őket fenyegető veszélyek természetét és a Szövetség által adott megfelelő válaszokat.

Oroszország

Az Oroszország és a NATO közötti kapcsolatok a hidegháború után óta nem tapasztalt mélypontra jutottak. Mindkét félnek egymással versengő magyarázata van arról, hogy miért van ez így, de egy hatékony oroszországi stratégia kidolgozása érdekében a NATO-nak figyelembe kell vennie az orosz fenyegetéseket és az orosz biztonságérzet hiányának mélyebben rejlő okait.

A Szövetségben továbbra is vannak nézeteltérések az orosz fenyegetés természetéről és arról, hogyan kell reagálni rá. Habár a NATO 2014-ben sikeresen kezelte az orosz kalandorkodást, kevésbé volt sikeres az orosz hibrid hadviselés elleni küzdelemben. Ennek az aszimmetrikus és nem hagyományos képességeket is magában foglaló stratégiának a fő célja az országokon és intézményeken belüli és azok közötti hiányosságok, gyengeségek azonosítása és kiaknázása, a vizsálysztítás, a hamis információk terjesztése és a destabilizáció.

Néhány résztvevő szerint Oroszországot nem lehet elrettenteni, amint ezt az Egyesült Királyságban elkövetett vegyi támadások és a választásokba való beavatkozása is bizonyítja. Mások azonban azt állítják, hogy az elrettentés sokrétű és különféle lehet. Ez egyre kézzelfoghatóbb, hiszen a technológiai fejlesztések és a feltörekvő technológiák (például a kibertechnológia, a mesterséges intelligencia és az autonóm rendszerek) jól láthatóan átalakítják a politikai és katonai válaszlehetőségek szerkezetét. A NATO egyre jobban ismeri ezt a bonyolult és összetett elrettentő környezetet azáltal, hogy elismeri a kibernetikát új műveleti területként.

Az Oroszország tevékenységére való reagálásra vonatkozó eltérő nézetek ellenére a legtöbb résztvevő egyetértett abban, hogy a NATO-nak nyitva kell tartania a kommunikációs csatornáit Oroszország felé, mivel a párbeszéd alacsony költségű kockázatot jelent, csökkenti a téves felfogás és a téves számítás valószínűségét, és így elkerülhetővé válik a helyzet rosszabbra fordulása. Ezenkívül, mivel stratégiai értelemben továbbra is Oroszország a NATO egyik legkomolyabb veszélyforrása, nem szabad engednünk a kísértésnek, hogy Oroszországot egységes egészként kezeljük, vagy téves párhuzamokat vonjunk napjaink és a hidegháború között. Ennek következtében ugyanis tévesen, hatástalanul és esetleg még rosszabb helyzetet eredményezve reagálhatunk az orosz fenyegetésre.

A NATO megmaradásának igazolása

Nagymértékben túloznak azok, akik szerint a fentiek visszafordíthatatlan tendenciák, vagy akik úgy vélik, hogy a NATO széttagoaltsága előre látható, mert:

- összességében az általános vélemény az, hogy a Szövetség jól alkalmazkodott az újjáéledő Oroszországhoz 2014-ben, és bizonyította hajlandóságát az új fenyegetések kezelésére;
- kijelenthetjük, hogy a NATO nagyjából megfelel a tagság igényeinek;
- a NATO-nak nincs olyan megvalósítható gyakorlati alternatívája, amely helyettesíthetné, és jelenleg nincs politikai hajlandóság a NATO-hoz hasonló hatáskörű és kiterjedésű új euroatlanti biztonsági szervezet felépítésére;
- a Szövetség korábban már átesett egy transzatlanti nyomásgyakorláson, és túlélte. Trump mostani retorikája talán ellenségesen hat, ám ő ugyanúgy nem vitatja a Szövetséget, ahogy a többi megállapodást sem (például az átfogó közös cselekvési tervet);
- még ha a legrosszabb forgatókönyv valósulna is meg, amelyben Trump úgy dönt, hogy egyoldalúan kilép a Szövetségből, ezt rendkívül nehéz lenne intézményi szinten megvalósítani.